

Anne-Liese Thomasen

26.11.1910–20.2.1985

»The man or the woman in whom resides greater virtue is the higher; neither the loftiness nor the lowliness of a person lies in the body according to the sex, but in the perfection of conduct and virtues«.

Christine de Pizan, 1405
(i oversættelse af Earl Jeffrey Richards)

Anne-Liese Thomasen havde ingen geologisk uddannelse, men færdedes gennem en årrække ved Geologisk Museum som den ansvarlige for Arkivet. Hun lagde et stort arbejde i ordningen af den heterogene samling af geologers efterladte dagbøger, manuskripter, forelæsningsnoter, breve, billeder i alle typer og størrelser, kataloger over Museets samlinger gennem flere hundrede år, regnskaber og byggeplaner, kort, årsrapporter, bøger etc. Hun var overmåde hjælpsom og omhyggelig, både når potentielle lånere frembar deres problemer, og siden, med at få de brugte arkivalier lagt på plads og krydset af i den sorte bog. Sådan husker mange geologer hende.

Da fru Thomasen overdrog Arkivet til mig i 1984, foregav hun ikke at have tæmmet kaos og underlagt det en systematikers strenghed. Den

orden, som hun havde opbygget, understregede hun, var tilpasset ikke alene de varierende kategorier af genstande, men også størrelserne på det forhåndenværende sortiment af skabe og hylder fra forskellige tidsaldrer, så det kunne blive nok så vanskeligt for en efterfølger at finde rundt i det. Hun fortalte, at så galt kunne det være, at man for at vide, hvad de dybe hylder bar på, ofte måtte tømme dem helt til bunds!

Anne-Liese Thomasen var blevet ansat ved Geologisk Centralinstitut den 1. september 1972. Ved udgangen af januar 1981 ophørte hun med at få løn for sit arbejde, men hun vedblev i flere år derefter at komme på Museet for at bistå med korrespondance, passe Arkivet og overdrage det på betryggende måde. Anne-Liese Thomasen havde ånd og dannelse, hendes arkivsystem vidnede om et menneske med følsomhed for de hende betroede sager. Siden har Arkivet været pånødet en eksamineret ordensmand til registrering af dets indhold for Rigsarkivet. Han ordner alt, hvad han regner for bevaringsværdigt, i brandsikre brune papæsker af autoriserede stør-

relser. De passer ikke til de smukke gamle skabes mål.

Anne-Liese Thomasen var tysk af fødsel og havde i sin ungdom påbegyndt en uddannelse i litteratur og kunsthistorie ved universitetet i Leipzig. Hendes mor og stedfar fandt det dog ikke passende for en pige at gå på universitetet. Men *ville* hun beskæftige sig med bøger, kunne hun komme i boghandlerlære! Fransk og engelsk tilegnede hun sig senere under studieophold i de pågældende lande. Som direktionssekretær i Ford Motor Company var Anne-Liese Thomasen en tid udstationeret i Budapest, en by, hun holdt meget af. Den 1. september 1939 tiltrådte hun et arbejde ved et rederi for flodfart på Rhinen. Samme dag, få timer efter arbejdets begyndelse, udstedte Hitler forbud mod al civil skibsfart, og alle ansatte blev afskediget. Som arbejdsløs blev Anne-Liese Thomasen krævet til samfundstjeneste, hvilken, efter en tid i Polen, førte hende som kontordame til Danmark. Her mødte hun sin senere mand.

Anne-Liese Thomasen havde meget bestemte meninger om nazisterne – bogbrænderne! – hvad der må have gjort arbejdet i tysk tjeneste til et dagligt ubehag. Hendes stærke, iboende trang til litterær forskning holdtes stadig nede, en tilstand, der fortsatte ind i ægteskabet og siden, efter skilsmissem, da hun måtte arbejde hårdt for at kunne give sin yngste datter en god uddannelse. Gang på gang undervejs fulgte hun undervisning i sprog og andet efter lange arbejdsdage, men kræfterne slog ikke altid til. Først fra 1967, da datteren forlod hjemmet, og Anne-Liese Thomasen blev ansat ved Københavns Universitet, blev hun sig selv og tog som moden kvinde tråden op, som omverdenen havde revet hende af hænde i ungdommen.

Det bemærkedes på Geologisk Museum, at fru Thomasen beherskede sprog. Tysk og dansk, som forventeligt, men også fransk, engelsk, italiensk, latin og græsk. Gotisk håndskrift kunne hun læse, og tyde geologers »kragetæer«. Gennem fru Thomasens flittige oversættelse af korrespondance opnåede Museet at erhverve mange sjældne mineraler.

Anne-Liese Thomasen publicerede også selv. Dette er ikke stedet for en fuldstændig liste over hendes litterære produktion, for kun visse af hendes artikler har berøring med geologien. De seks,

hvori Steno indgår, skal nævnes: »Bacco in Toscana og Accademia della Crusca«, *Enotria* 2, 1970; »Antonio Magliabechi (1633–1714)«, *Enotria* 1, 1971; »Corridoio Vasariano«, *Enotria* 3, 1973; »Ein neuentdecktes Stensen-Portrait?«, *Sudhoffs Archiv, Zeitschrift für Wissenschaftsgeschichte* 58 (2), 1974; »Nicolaus Stenonius – anatomicus geologicusque maximus«, *Dansk geol. Foren., Årsskrift for 1974, 1975*; og »Et medicinhistorisk klenodie i Rigsarkivet«, *Medicinsk Forum* 2, 1978.

Indtil kort før fru Thomasen døde, efter kun godt en uges sygdom i februar dette år, var hun optaget af at arbejde på sine manuskripter. Hun holdt også stadig foredrag, såvel i Danmark som i Tyskland og Italien; hun rejste meget. Den dødbringende sygdom pådrog hun sig muligvis i Ægypten, som hun besøgte i januar i anledning af Medicinsk-historisk Verdenskongres i Cairo, en rejse, der som alt, hvad der uddybede hendes forståelse for historien og tiltalte hende æstetisk, fyldte hende med begejstring.

For første gang, måske, måtte hun give op for en overmagt, definitivt! – Hun kendte til at kæmpe. Nogle kaldte hende stridbar. Kunne de blot give ordet et venligt tonefald og lade det være en ros, det fortjener hun. Hun kæmpede ikke først og fremmest for sig selv, men for retfærdigheden. Personligt var hun beskeden. Men hendes tunge og pen ramte snertende og utvetydigt de onder, hun sansede omkring sig.

Før Anne-Liese Thomasen kom til geologerne, arbejdede hun ved Medicinsk-historisk Museum, et andet af Københavns Universitets museer. De emner, hun har behandlet litterært, har primært relation til medicin- og humanhistorien. En af disse artikler forekommer mig særlig vigtig, skønt den for hende vist blot var et skridt på vejen mod den store Kvindernes Barselshistorie i den europæiske kulturkreds, som hun forberedte. Artiklen er »»Historia animalium« contra »Gynaecia« in der Literatur des Mittelalters«, *Clio Medica* 15 (1/2), 1980.

De 19 sider, inklusive illustrationer og noter, repræsenterer et stort og indgående studium af vanskeligt tilgængelige middelalderlige og før-middelalderlige tekster, der nu forvares i flere landes biblioteker og arkiver, heriblandt Det kongelige Bibliotek i København; Anne-Liese Thomasen læste også de gamle varianter af de eu-

ropæiske sprog. Som forfatter var hun ikke poet, men intellektuel; ikke gendigning gives læserne, men klar viden og kloge ræsonnementer.

Et af hovedpunkterne i nævnte afhandling er Anne-Liese Thomasens opgør med Aristoteles, grækeren fra det 4. århundrede f.Kr., hvis navn skolebørn gennem generationer har fået knyttet til beretninger om vor videnskabs oprindelse; »Allerede Aristoteles ...«. Hans mange betydningsfulde erkendelser til trods, og skønt førkristelig og uomgængeligt hedning, blev han en støtte for den højmiddelalderlige kirke i dens undertrykkelse af kvinden!

Her skal indskydes, at var så dog blot Aristoteles, ligesom så mange andre af historiens nyttige og skadelige mænd, stille gledet ind til ånderne bag den moderne tids viden, der så langt overgår selv hans mest geniale ideer, men Nej! Unge, stræbsomme og nostalgiske *scientists* i USA har draget ham frem endnu engang. De husker naturligvis intet om Middelalderens mørke sider, men ser den (gen)fundne Aristoteles som Antikkens lys for Vestens senere århundreder. Og deres europæiske epigoner taler om Aristoteles med samme veneration som de gamle skolebogsforfattere.

Anne-Liese Thomasen gør det klart, at det var Aristoteles' observationer over hønen og den levendefødende haj, der kom til at danne rettesnor for Middelalderens »udforskning« af den menneskelige formeringsproces. Aristoteles lærte, at mandens varmtskummende sæd indeholder det immaterielle, formende princip, mens kvinden med menstruationsblodet som den rent stofflige del kun bidrager passivt til formeringen. Endnu mere skæbnsvanger, om muligt, var Aristoteles' tese om, at kvinden er en ikke fuldtudviklet og derfor mindreværdig mand. Hun avles derved, refererer Anne-Liese Thomasen, at for lidt form- og psykeholdigt sperma når den moderlige grobund, hvorfor der ikke kan opstå en mand af det (i anden tolkning af Aristoteles, som fremført f.eks. af Nanna Damsholt i nedenfor refererede disputats, bestemmes kønnet af samlejets og sædens temperatur, således at varm sæd giver dreng, køligere sæd pige).

Kirkefædrene og de lærte adelsmænd i det 12. og 13. århundredes Europa studerede og genstuderede de aristoteliske skrifter om forplantningen, kommenterede dem, kopiærede dem og diskuterede dem i én uendelighed og troede, at

man derved opnåede større indsigt i det interessante emne. Hvorfor blev det Aristoteles, de dyrkede i denne forbindelse, og ikke elever af den fremragende lægeskole i Alexandria? Her, fortæller Anne-Liese Thomasen, grundlagde Herophilos af Chalkedon omkring år 300 f.Kr. humandissektionen og blev den første lægelige anatom. Han kendte kvindens anatomi og havde dertil forstand på kvindesygdomme. Antikkens mest fremragende kvindelæge, Soranos af Efesos, som praktiserede i Rom i det 2. århundrede e.Kr. byggede på viden fra Alexandria-skolen, men selv en oversættelse til latin af hans *Gynaecia* havde ingen gennemslagskraft i det 5. århundrede e.Kr.

Anne-Liese Thomasen giver begrundelsen i afsnittet (*op. cit.*: 10–11) »Ursachen für die geringe Wirkung der *Gynaecia*«. Kirken krævede cølibat. Den misogyne Aristoteles var derfor anvendeligere end den oplyste læge fra Alexandria og hans efterfølgere. For at holde de unge mænd på rette vej måtte de belæres om kvinders lave og afskyelige egenskaber (en viden, der spredtes »med vinden« også langt uden for de dannedes kredse). Dette kunne ske også gennem fabler opbygget som moraliserende samtaler mellem far og søn. Anne-Liese Thomasens vid fornemmes i refleksionerne over en af disse (*ibid.*): »*Nach einer besonders üblen Geschichte über die Verworfenheit der Frauen beteuert ein junger Zuhörer, wie zu erwarten war, dem moralisierenden Erzähler, nun sei er ganz überzeugt davon, daß man das Zölibat der Ehe vorziehen müsse, worauf der Erzähler sich doch überwindet zu sagen, nicht alle Frauen seien ganz so schlecht. Da bricht der junge Mann erstaunt aus, das sei für ihn eine »res nova«, eine ganz große Neuigkeit!*« – »Efter en særlig fæl historie om kvindernes forvorpethed bedyrer en ung tilhører, som det var at forvente, den moraliserende fortæller, at nu er han helt og aldeles overbevist om, at man må foretrække cølibatet fremfor ægteskabet, hvorpå fortælleren dog overvinder sig til at sige, at ikke alle kvinder er helt så slette. Da udbryder den unge mand forbavset, at dét er en »res nova« for ham, en særdeles stor nyhed!«.

Anne-Liese Thomasen viste altid sin ranke holdning i spørgsmålet om kvindens værd. En stor skam er det, at det hovedværk, hun arbejdede på, ikke nåede at blive færdiggjort. Det ville have dannet en værdifuld pendant til Nanna

Damsholts disputats »Kvindebilledet i dansk højmiddelalder«, der blev forsvaret ved Københavns Universitet i maj dette år.

Anne-Liese Thomasen er borger i »Damernes By«*.

* »Byen« beskrives af Christine de Pizan i »*Le Livre de la Cité des Dames*«, 1405; »*The Book of the City of Ladies*«, 1983, PICADOR, Pan Books Ltd, London, forhandles i København.

Postscriptum: En nekrolog, skrevet af Drs. med. Troels Kardel og E. Snorrason, er trykt i *Medicinsk Forum* 3, 1985. Heri er også udgivet Anne-Liese Thomasens foredrag i Gruppen for medicinsk Kvindeforskning i anledning af 100-året for Danmarks første kvindelige læge Nielsine Nielsens embedseksamen: »Kvinden i den gamle lægekunst og i den videnskabelige medicin«.

Ella Hoch